

ДІДЖИТАЛ-ТЕХНОЛОГІЇ У СОЦІАЛЬНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ

М. І. МАЛЬОВАНІЙ, доктор економічних наук

О. Т. ПРОКОПЧУК, доктор економічних наук

Ю. В. УЛЯНИЧ, кандидат економічних наук

Уманський національний університет садівництва

У статті розглядається вагомість діджитал-технологій в секторі соціального забезпечення. Вивчено поняття діджиталізація та виокремлено власне його трактування у соціальному забезпеченні як процес систематизації, використання, обробки інформації у цифровий формат із метою вдосконалення обслуговування споживачів у середовищі захисту громадян. Досліджено основні завдання соціального захисту в Україні. Розглянуто чинники, що впливають на розвиток діджиталізації в Україні. Проаналізовано проблематику становлення діджиталізації соціального забезпечення в Україні та запропоновано шляхи її покращення.

Ключові слова: діджиталізація, діджитал-технології, соціальне забезпечення, інформація, соціальний захист.

Постановка проблеми. Нині становлення світового ринку соціальних послуг зумовлено розвитком діджитал-технологій і нововведеннями внаслідок технологічних змін. У розвинутих країнах світу прослідковується тенденція вдосконалення та розбудови ринку соціальних послуг. Процес надання сучасної соціальної послуги передбачає не лише використання переваг Інтернету, а й використання всіх переваг діджиталізації, залучення широкого спектра соціальних медіа та інформаційних технологій.

Зміни в соціальній сфері пов'язані з процесами інформатизації, які враховують ресурсні можливості життєдіяльності окремих груп людей, і є процесом розширеного виробництва і відтворення соціальних змін, які відбуваються в сучасному суспільстві на основі перспективних інформаційних технологій. Для більшості країн світу наразі характерне проникнення діджиталізації в усі сфери життя суспільства. Поряд з розвитком та проникненням процесів діджиталізації зменшується частка традиційної економіки. Тренд сучасності це створення діджитал-економіки та діджитал-суспільства. Через відсутність однозначного трактування цих понять кожна країна вкладає власне бачення та власний комплекс показників діджиталізації для оцінки її ймовірних впливів на розвиток сталого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема управління соціальним забезпеченням постійно привертала увагу науковців, урядовців, представників громадськості з позиції збереження людського потенціалу, а останнім часом набула нових аспектів під впливом виникнення загроз,

обумовлених зростанням темпів цифровізації, діджиталізації та як наслідок вивільненням робочої сили в багатьох галузях економіки.

Так, різні аспекти цієї проблематики відображено у працях: Н. Брюховецької, А. Гуренко, А. Дегучі, О. Десятнюк, Б. Депутата, І. Васильчук, М. Репецької, Д. Руснак, В. Рябець, В. Кохан, С. Король, М. Петрова, О. Сенкевича, О. Сохацької, Г. Соколова, Н. Терлецької, О. Тарасенка, М. Устенко, О. Черних, Ч. Хіраї, І. Шевчука та ін. Враховуючи наукові дослідження у цій царині вважаємо, що питання впровадження елементів діджиталізації у соціальному забезпеченні та готовності населення до цих процесів потребує поглиблення.

Методика досліджень. Теоретико-методологічною основою проведеного дослідження були праці вітчизняних і зарубіжних науковців, провідних вчених та практиків у сфері цифровізації та діджиталізації соціального сектору економіки. В процесі дослідження використовувались загальнотеоретичні методи. При дослідженні теоретичних аспектів діджиталізації використано системний метод. При дослідженні новочасності поняття діджиталізації та соціальних послуг використано метод аналізу. За допомогою абстрактно-логічного методу – обґрунтовано і викладено висновки та пропозиції стосовно розвитку соціального забезпечення на основі діджиталізації

Результати дослідження. Випробування українського суспільства останніми роками пандемією коронавірусу підштовхнули зробити колосальний стрибок у напрямку його діджиталізації. Якщо раніше до епідемії та карантину не всі розуміли навіщо всі ці новації пов'язані з послугами та документообігом у смартфоні, то зараз суспільство прийшло до усвідомлення, що це не примха і не данина моді, а нормальна модель розвитку сучасної розвинутої держави, яка хоче стати простою і доступною для своїх громадян, насамперед, зменшити бюрократію та корупційні ризики. Українська держава прагне забезпечити людей доступними та зрозумілими послугами й сервісами і працює над реалізацією цих завдань останні роки. Діджиталізація поступово проникає в усі сфери життя громадян України.

Сам термін «діджиталізація» зародився в США від слова digitalization, що перекладається, як оцифрування. С. Король [1] визначає термін «діджиталізації» в контексті передбачення створення системи збору, зберігання й аналізу даних, оптимізації пошуку інформації з використанням Інтернету, обробки великих масивів даних, застосування штучного інтелекту, Інтернету речей у виробництві та ін. А. Гуренко [2] розглядає процес використання цифрових технологій з одночасним поліпшенням системи обслуговування клієнтів. М. Устенко говорить про те, що діджиталізація являє собою корінні перетворення, що знаходять вираження в глибокому проникненні цифрових технологій у бізнес-процеси, їх оптимізації, підвищенні продуктивності та поліпшенні комунікаційної взаємодії зі споживачами. Ключова ознака подібних трансформацій – значні покращення в ефективності функціонування бізнес-процесів, скорочення грошових і часових витрат на їх підтримку [3, с.184]. Г. Соколова досліджуючи аспекти розвитку цифрової економіки в Україні

визначила, що «діджиталізація характеризується як створення цифрової (заснованої на байтах та бітах – мінімально адресованих одиницях інформації) версії аналогових речей на паперових документах, відео- та фотозображень, звуків» [4].

У вересні 2019 р. в Україні було створене Міністерство цифрової трансформації з метою дотримання курсу діджиталізації країни. У кінці квітня 2020 р. Президент України Володимир Зеленський звернувся до Кабінету Міністрів України, щоб той забезпечив можливість громадянам України отримувати усі державні послуги он-лайн.

Головним із напрацювань та здобутків Кабінету Міністрів України та Міністерства цифрової трансформації було створення застосунку «Дія» (Держава і Я). «Дія» є онлайн-сервісом, де можна отримати державні послуги, завантажити цифрові варіанти документів. Через цей застосунок можна, виконати наступні дії:

- подати заяву на реєстрацію особи як фізичної-особи підприємця;
- подати заяву про надання статусу безробітного;
- отримати довідку про відсутність судимості;
- отримати витяг про земельну ділянку;
- перевірити ліцензію автоперевізників;
- отримати соціальну допомогу при народженні дитини;
- здійснити відновлення або обмін водійського посвідчення;
- здійснити підпис документів за допомогою електронного цифрового підпису, тощо.

Тобто, процеси діджиталізації в суспільстві направлені на доступність, пришвидшення, полегшення отримання соціальної послуги на державному рівні. Тож, під поняттям «діджиталізація» у соціальному забезпеченні розуміємо процес систематизації, використання, обробки інформації у цифровий формат із метою вдосконалення обслуговування споживачів у середовищі захисту громадян.

Підсумовуючи трактування дефініції «діджиталізація» в Україні можемо зазначити, що за останні п'ять років інтерес до цієї категорії значно зріс, особливо поточного року, що свідчить про своєчасність і необхідність її впровадження, рис. 1.

Дані рис. 1 вказують на те, що найбільший рівень вітчизняної зацікавленості даною дефініцією спостерігається в 2021–2022 рр., однак найбільше досліджень припадає на 2021 рік. Така ж ситуація спостерігається і у світі. За територіальним розподілом найбільша кількість запитів по даній категорії була в м. Київ, Київська та Львівська області.

Сучасними діджитал-технологіями є: Інтернет речей, роботизація й кіберсистеми, штучний інтелект, великі дані (big data), безпаперові технології, адитивні технології (3D-друк), хмарні та туманні обчислення, безпілотні та мобільні технології, біометричні й квантові технології, технології ідентифікації, блокчейн, дрони, кібербезпека, коботи, цифрові платформи, «предикативна аналітика», робототехніка, доповнена реальність тощо [5, 6]

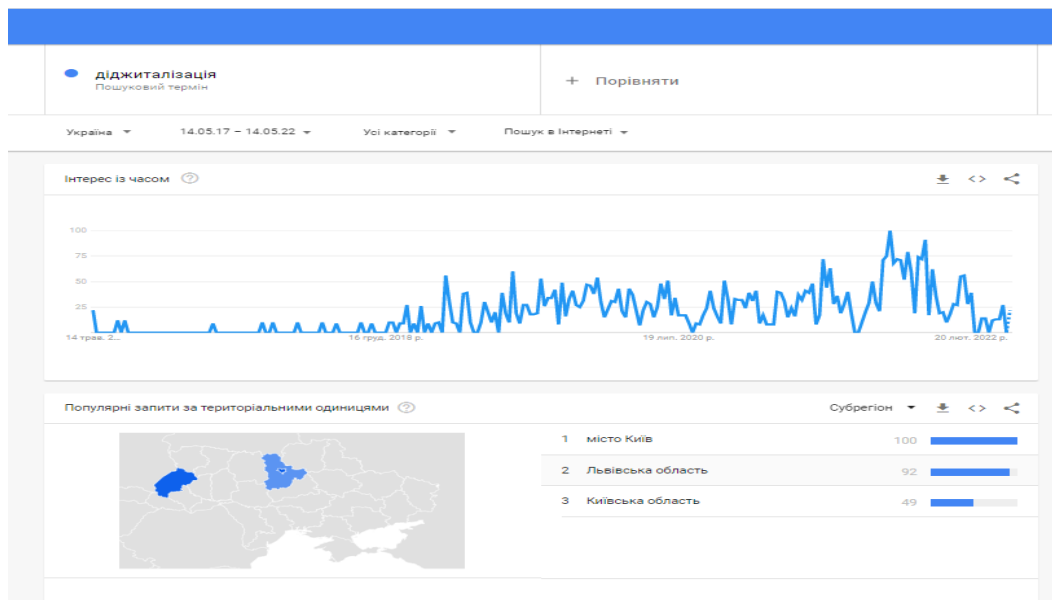

Рис. 1. Динаміка досліджень поняття «діджиталізація» в Україні, 2018-2022 рр.

Джерело: сформовано на платформі <https://trends.google.com/trends/?hl=ru&geo=US>

Діджиталізація економіки комплексно впливає на елементи структури соціальної сфери та забезпечення. Створюється сучасне обладнання, яке розширює перелік послуг соціальної сфери, виникає можливість для отримання соціальних послуг через Інтернет (он-лайн відеоконсультації, дистанційне навчання, дистанційна зайнятість, віддалена робота). Перелік основних завдань соціального захисту в Україні представлений на рис. 2.

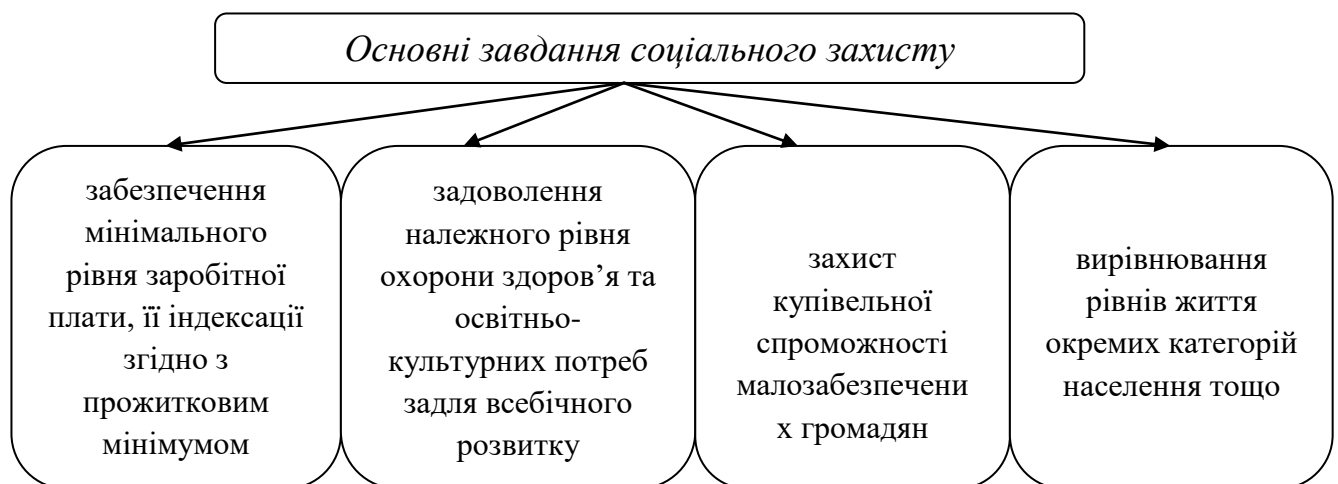

Рис. 2. Основні завдання соціального захисту в Україні

Наразі відбувається структурна трансформація соціальної сфери, що полягає у впливі на соціальну сферу таких нових явищ, як концепція DIY (від англійського do it yourself – зроби це сам), нетократія (від англ. Netocracy – влада мережі) та ін.

Використання DIY у соціальній сфері дає змогу створювати додаткові можливості для споживачів: налаштовувати послуги з урахуванням переваг

кожного користувача, задавати параметри, вибирати набір послуг, керувати своїм життям. Комп'ютерні програми здатні надати підтримку, за якої раніше необхідно було звертатися до фахівців [7].

На сьогодні до ТОП-10 глобальних викликів, які ставить перед соціальним забезпеченням цифрова економіка, належать [8]:

- ліквідація розриву в охопленні соціальним захистом;
- нерівність протягом всього життя;
- старіння населення;
- працевлаштування молодих працівників;
- ринки праці і цифрова економіка;
- охорона здоров'я і довгостроковий догляд;
- нові ризики, потрясіння, екстремальні події;
- захист робітників-мігрантів;
- технологічні зміни;
- більш високі очікування суспільства.

Нині виокремлюють такі основні види діджитал-технологій у сфері соціального забезпечення, [9]:

1) Інтернет-технології, які ґрунтуються на використанні Інтернет-ресурсів сфери соціального забезпечення;

2) відповідне програмне забезпечення, тобто автоматизовані інформаційні системи і бази даних, які використовують фахівці і клієнти органів соціального захисту та забезпечення населення;

3) технології масових комунікацій соціального спрямування, а саме: друковані ЗМІ, засоби теле- і радіомовлення, зовнішня реклама та ін.;

4) навчальні інформаційні технології.

Тим не менш, поряд з розвитком цифровізації, діджиталізації лишається ряд проблем соціальної системи України. До них відносять: надлишок паперової роботи, велика кількість операцій в офіційному режимі, різниця в продуктивності та мірі застосування інформаційних технологій та діджиталізації між територіальними управліннями соціального захисту населення.

Тож, доцільно було б побудувати єдину інфраструктуру діджитал-операцій соціального забезпечення, яка б включала всі елементи електронної ідентифікації. В цілому на розвиток діджиталізації впливає ряд чинників, рис. 3. Ще одним фактором впливу на розвиток діджиталізації в Україні є відсутність цілісного Інтернет покриття, рис.4. Нині Міністерство цифрової трансформації працює над вирішенням цього питання: домовляється з операторами мобільного зв'язку про розширення покриття; викупляє у телеканалів і надає операторам відповідні частоти; Купує необхідне обладнання; поступово відбувається покриття 4G усіх автошляхів державного значення; підключаються соціальні об'єкти до широкопasmового інтернету.

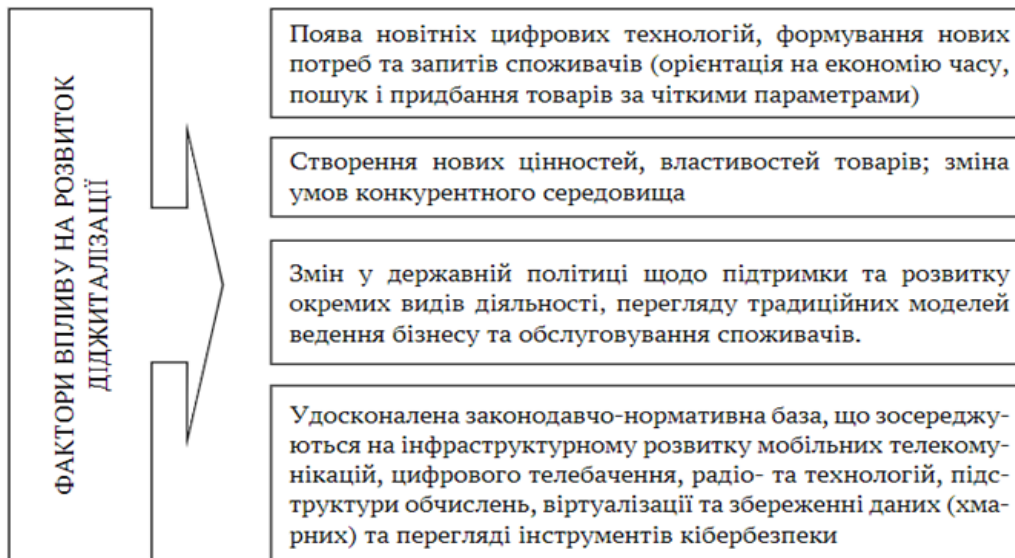

Рис. 3. Чинники, що впливають на розвиток діджиталізації в Україні

Рис. 4. Інтернет покриття України, 2021р.

Держава співфінансує його прокладку спільно з громадою до населеного пункту, а там вже оператор поширює свою мережу. 670 громад в 2021 р. отримали субвенцію на підключення, 11 тисяч об'єктів соціальної інфраструктури до широкопasmового інтернету. Недостатньо лише розробити цифрову послугу, а треба дати громадянину можливість користуватися цією послугою.

Висновки. Отже, нині формується репутація України, як держави високої цифрової культури. Діджиталізація всіх сфер суспільного життя є актуальним напрямом через глобальні тренди сьогодення та загальнодержавну політику щодо вектора діджиталтрансформації держави. Визначення нових орієнтирів розвитку держави в цілому та соціального забезпечення зокрема через діджиталізацію є першочерговим завданням, яке зумовлене викликами сьогодення.

Діючі комунікаційні зв'язки, системи мотивації, застарілі технології і стандартні рішення, які мали місце в минулому, втратили свою значимість. В умовах цифрових змін сектор соціального забезпечення потребує інноваційної складової розвитку, яка формує фундамент конкурентоспроможності, а рушійною силою таких змін повинна стати діджиталізація.

Література:

1. Король С. Діджиталізація економіки як фактор професійного розвитку. «*Modern Economics*». 2019. Вип. № 18. С. 67–73.
2. Гуренко А., Гашутіна О. Напрями розвитку систем управління в умовах діджиталізації бізнесу в Україні. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. № 19. С. 739–745.
3. Устенко М., Руських А. Діджиталізація: основа конкурентоспроможності підприємства в реаліях цифрової економіки. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. Вип. 68. С. 181–192.
4. Sokolova H. B. Some aspects of the development of the digital economy in Ukraine. *Economic Bulletin of Donbass*. 2018. № 1 (51). P. 92–96.
5. Фіщук В. Україна – 2030Е – країна з розвинутою цифровою економікою. Український інститут майбутнього. Режим доступу: <https://strategy.uifuture.org/kraina-zrozvintoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-1> (дата звернення: 14.05.2022).
6. What is digitalization? Режим доступу: <https://innolytics-innovation.com/> (дата звернення: 14.05.2022).
7. Лазебник Л. Л. Діджиталізація економічних відносин як фактор удосконалення бізнес-процесів підприємства. *Економічний вісник. Серія «Фінанси, облік, оподаткування»*. 2018. № 2. С. 69–74.
8. Колот А. М., Герасименко О. О. Соціально-трудовий розвиток у ХХІ столітті: до природи глобальних змін, нових можливостей, обмежень і викликів. *Демографія та соціальна політика*. 2019. № 1(35). С. 97–125.
9. Дубина М., Козлянченко О. Концептуальні аспекти дослідження сутності діджиталізації та її ролі в розвитку сучасного суспільства. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. Вип. 3 (19). С. 21–32.

References:

1. King, S. (2019). Digitalization of the economy as a factor in professional development. “*Modern Economics*”, 2019, no. 18. pp. 67–73. (in Ukrainian).
2. Gurenko, A., Gashutina, O. (2018). Directions of development of management systems in the conditions of digitalization of business in Ukraine. *Economy and society*, 2018, no 19. pp. 739–745. (in Ukrainian).
3. Ustenko, M., Ruskikh, A. (2019). Digitalization: the basis of enterprise competitiveness in the realities of the digital economy. *Bulletin of Transport Economics and Industry*, 2019. no. 68. pp. 181–192. (in Ukrainian).
4. Sokolova, H. B. (2018), Some aspects of the development of the digital economy in Ukraine, *Economic Bulletin of Donbass*, 2018, no. 1 (51), pp. 92–96.
5. Fishchuk, V. Ukraine – 2030E – a country with a developed digital economy. Ukrainian Institute of the Future.: Available at <https://strategy.uifuture.org/kraina-zrozvintoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html#6-2-1> (Accessed May 14, 2022).
6. What is digitalization? Available at: <https://innolytics-innovation.com/> (Accessed May 14, 2022).

7. Lazebnik, L. (2018). Digitalization of economic relations as a factor in improving business processes of the enterprise. *Economic Bulletin. Series "Finance, Accounting, Taxation"*, 2018, no. 2. pp. 69–74. (in Ukrainian).

8. Kolot, A., Gerasimenko, O. (2019). Social and labor development in the XXI century: the nature of global change, new opportunities, constraints and challenges. *Demography and social policy*, 2019, no 1 (35). pp. 97–125. (in Ukrainian).

9. Dubyna, M., Kozlyanchenko, O. (2021). Conceptual aspects of the study of the essence of digitalization and its role in the development of modern society. *Problems and prospects of economics and management*, 2021, no. 3 (19), pp. 21–32. (in Ukrainian).

Annotation

Malyovanyi M., Prokopchuk O., Ulyanych Yu.

Digital technologies in social security

The article considers the importance of digital technologies in the social security sector. Today, the formation of the global market for social services is due to the development of digital technologies and innovations due to technological change. In the developed countries of the world there is a trend of improving and developing the market of social services.

The process of providing modern social services involves not only the benefits of the Internet, but also the full benefits of digitalization, attracting a wide range of social media and information technology. Modern digital technologies are: Internet of Things, robotics and cybersystems, artificial intelligence, big data, paperless technologies, additive technologies (3D printing), cloud and fog computing, unmanned and mobile technologies, unmanned and mobile technologies, biometric and quantum technologies, technologies identification, blockchain, drones, cybersecurity, cobots, digital platforms, predictive analytics, robotics, augmented reality, etc.

The concept of digitalization is studied and its own interpretation in social security as a process of systematization, use, processing of information in digital format in order to improve customer service in the environment of citizen protection. The main tasks of social protection in Ukraine are studied. Factors influencing the development of digitalization in Ukraine are considered. The problems of digitalization of social security in Ukraine are analyzed and the ways of its improvement are suggested.

Thus, Ukraine's reputation as a state of high digital culture is currently being formed. Digitalization of all spheres of public life is an important direction through the current global trends and national policy on the vector of digital transformation of the state. Defining new guidelines for the development of the state in general and social security in particular through digitalization is a priority, which is due to the challenges of today. Existing communication links, motivation systems, outdated technologies and standard solutions that have taken place in the past have lost their significance. In the context of digital change, the social security sector needs an innovative component of development, which forms the foundation of competitiveness, and the driving force of such changes should be digitalization.

Key words: *digitalization, digital technologies, social security, information, social protection.*